

פראגן א"א וועלכע מיר וועלן שפעטער אויסקפירלעכער באהאנדלען, אבער ערשט סוף 1941 איז מען צוגעטרעטן אויף אן ארגאניזירטן, געזעלשאפטלעכן אופן דורכפירן וויסנשאפטלעכע פארשונגען אין ברייטן פארנעם.

זי פראיעקטירטע ארבעטן האבן געדארפט טראגן א מאנאגראפישן כאראקטער. כדי געהעריק צו ארגאניזירן די דאזיקע פארשונגס-ארבעט איז אויסגעשריבן געווארן א קאנקורס אויף באשטימטע טעמעס. אין רינגעלבלום-ארכיוו האבן זיך אויסבאהאלטן שטיקלעך בלעטלעך פון די "כללים פון פאקטאגראפישן קאג-קורס אויף אויסגעוויילטע טעמעס פון יידישן לעבן אין דער מלחמה-צייט" ווי א דאנק די דאקומענטן האבן מיר די מעגלעכקייט נענטער אריינצובליקן אין קאמפלעקס פראגן, וואס האבן באשעפטיקט די פארשער פון געטא.

אין אריינפיר צו די תקנות לייענען מיר: "נאך א ריי זיצונגען האט די ארגאניזיר-קאמיסיע פון קאנקורס אין באשטאנד פון די פ"פ: ד. כאלאדענקא, מ. לינדער און ד"ר ע. רינגעלבלום (זשוריי-עקזעקוטיוו) פארמולירט אויף דער לעצטער זיצונג דעם 22טן יאנואר 1942 אט די יסודות און כללים פון קאנקורס." צום באדויערן האבן זיך אויפגעהיט בלויז אייניקע פון די כללים.

דער ערשטער פונקט פונם פלאן לייענט זיך אזוי:

"עס ווערט אויסגעשריבן אן אלגעמיינער קאנקורס אויף פאלגנדע טעמעס:

- א. א מאנאגראפיע פון יידישן לעבן אין א שטאט
- ב. יידיש-פוילישע באציונגען
- ג. משומדים אין געטא
- ד. דאס שול-וועזן
- ה. די לאגע פון קינד
- ו. קארופציע אין געטא
- ז. דער שמוגל
- ח. די הויז-קאמיטעטן
- ט. פארוויילונגען און הפקות אין געטא
- י. א ווירטשאפטלעכער צווייג
- יא. דאס טרערן-אינדזל (גולים-פונקטן)
- יב. סעפטעמבער 1939
- יג. פאליציי

יד. דערהויבענע מאמענטן אין לעבן פון (געטא)

טו. געזעלשאפטלעכע עסקנים אין געטא

לויט די ווייטערדיקע כללים קענען אויך געמאלדן ווערן אנדערע טעמעס. אבער זיי וועלן אריין אין פראגראם ערשט נאך א פארשטענדדיקונג מיט דער זשוריי-עקזעקוטיוו. די אויסגערכענטע טעמעס דארפן באארבעט ווערן סינטעטיש (פונקט 3). די בעסטע ארבעטן האבן געדארפט פרעמירט ווערן. צו דעם צוועק איז ביי דער מיטהילף פון "דזשאַינט" און דעם באקאנטן געזעלשאפטלעכן עסקן

מאנאגראפיען פון אונז - ארכיוו

318 רעזולטאטן אין 27

11.2.41 - 5.7.41 - 2.7.41 - 7.7.41

1/3 - הייל (אויף)

צווישן די שמות פון ארכיוו האבן מיר אויך געפונען 2 שטיקלעך בלעטלעך (מאשינשריפט). וואס בילדן פראגמענטן פון א רשימה פון פערזאנען. מיט וועלכע מען האט געזאלט דורכפירן דעם אינטערוויו אויף דער טעמע 2. און א האלב יאר מלחמה". פון די ברעקלעך בלעטלעך לאזן זיך איבערלייענען 31 נעמען. ביים רוב פון די נעמען איז אויך צוגעשריבן (מיט ד"ר רינגעלבלום כתב) דער מיטארבעטער פון "עונג שבת", וואס האט געזאלט אדורכפירן דעם אינטערוויו. אזוי האט ד"ר רינגעלבלום אנגעמערקט אליין דורכצופירן דעם געשפרעך מיט: נאוואגורודז-קא. אזשעך, ארלעאן; גוטקאווסקי - מיט פאלגנדע פערזאנען: יאשונסקי, הרב ניסנבוים, יצחק (צוקערמאן?), אַנילעוויטש, אלחנן צייטלין, קירשענבוים, גיטער-מאן, סאק, עק, טיטעלמאן, בלאך, הרב הובערבאנד און מ. מ. קאן; סעלים (בערנ-האלץ), א זשורנאליסט, מיט: ד"ר וויכערט, ד"ר שטיין, סאגאן, פרידמאן, עקערמאן, איינהארן; ד"ר ש. ווישעוויאנסקי (דיר' פון יה"ק) מיט: הירשפעלד; בלאך (לייב ליפע, דיר' פון ק"ק) מיט: א. קאהאן, ראגען; הרב הובערבאנד מיט: הרב זיל-צערשטיין.

חוץ דעם זענען אויסגערכענט פאלגנדע פערזאנען, ביי וועלכע עס זענען נישט אנגעגעבן די אינטערפעלאנטן: ברייטשטיין, ראגאווי, מאז"א, לינדער, נו' סענבלאט, ראזען. (די ווייטערדיקע נעמען קען מען שוין נישט איבערלייענען.) (10) חוץ דעם אינטערוויו מיט די פארשטייער פון אלע שיכטן פון דער יידישער באפעלקערונג אין ווארשע, זענען כמעט אין דער זעלביקער צייט, ווינטער 1941/2 דורכגעפירט געווארן ספעציעלע פארשונגען אויף באזונדערע טעמעס. שוין אין לעצטן קווארטאל 1941 יאר זענען אין געטא אונטערגענומען געווארן אייניקע פארשונגען; וועגן יוגנט-פראבלעמען, דערנערונגס- און געזונטהייטס-

(9) חי אויבן.
(10) נ' 1528, צו דער טעמע האבן זיך אויפגעהאלטן נאטיצן, פביל נ' 1579 (כ"ו 4 ז).

שול'ווען: קאמפלעטן,
 פאר-שול'ווען,
 חלמודים-קורטן,
 רעליגיעזע לעבן,
 יענע — באציונג צו יידן,
 משומדים,
 משומדים אין דער ארטיסטישער וועלט,
 יוגנט,
 ביבליאטעקן,
 פרויען,
 דעמאראליזאציע און קארופציע,
 קווארטיר-אמט,
 דערהויבענע מאמענטן אין יידישן לעבן,
 פיליזאפיע באציונגען,

ק ה י ל ה

ארגאניזאציע פון יידישן וויין-פערטל,
 רעכטלעכע לאגע פון דער קהילה,
 אנטוויקלונג פון דער קהילה,
 טעריטאריעלע ענדערונגען אין די גרענעצן פון יידישן וויין-פערטל, (טאפאגראפיע, געאגראפיע, געמען),
 אפראוויזאציע,
 קוילן-קאמיסיע,
 פאסט,
 פאליציי (משומדים אין דער פאליציי),
 פארויכערונגס-אנשטאלט,
 באנק,
 אפטייקן,
 געזונט,
 ארבעט,
 בית-חיים,
 מיסט,
 פארויכערטע הייזער,
 אינווסטריע און האנדל,
 פינאנץ-אפטיילונג,
 סאציאלע הילף,
 סטאטיסטישער אפטייל,
 קווארטיר-אמט,
 גולים-פליטים ואלס סאציאלאגיש פראבלעם פון אויסווארצלען פון די היימען),
 ארטיסטן,
 מאלער,
 מוזיקער,
 לעבנס-שטייגער פון ארבעטער, האנדווערקער, שמוגלער,
 דאס יידישע קינד,
 שאפן.

פלאן פון „צוויי יאר נעטא“

געשיכטלעכער איבערבליק —
 געזעצגעבונג
 דעמאגראפיע: זירות, חוינונגס-פארהעלטענישן,
 ווירטשאפט
 ארבעטער
 מלאכה און קליין-אינדוסטרי: צעכן,
 האנדל און אינדוסטרי אונטער קאמיסארישער לייטונג —
 טרייע בארופן: דאקטוירים
 אדוואקאטן
 לערער
 אינוושיניערן,

האנדל,

שמוגל,

הויז-באוץ,

שאפן,

אנגעשטעלטע אין געזעלשאפטלעכע אינסטיטוציעס,
 לוינען און פארדינסטן,
 סינאנסן (געלסטוישן),
 געטא אלס חירטשאפטלעכער פענאמען,
 פון וואס יידן לעבן (אנקעטע: לעגאלע; אלעגאלע),
 פראם-באוועגונג — די קאאפעראטיווע באוועגונג

סאציאלע הילף (אלגעמיינער איבערבליק)

די ארגאניזאציעס: זשיטאס, צענטאס, טאן, יח"ק,
 די הויז-קאמיטעטן,
 באשפייזונג,
 קיכן (לעשנא 40, נאלעוויקי 23, טחארדע 15,
 נאחאליפקי 68, קארמעליצקע 29),
 גולים — פליטים,
 פונקטן,
 קינדער-שוץ,
 עפידעמיעס, סאניטארער אפשינט,
 באקליידונג,
 טאפאגראף, קרובים-הילף,
 דער קלאסן-מאמענט אין דער קהילה,
 קאנסטרוקטיווע הילף: ג"ח-קאטעס,
 שפיטאל-וועזן,
 רעליגיעזע אפטיילונג.

געזעלשאפטלעך קולטור-לעבן

אלגעמיינער איבערבליק,
 געזעלשאפטלעך לעבן,
 ליטעראטור,
 חיסושאפט,
 סאקלאר: הערטלעך, חיצן, בריח,
 מוזיק — כארן,

1940/1, ווארשע-געטא. - פלאך פון דערציערישער און זידאקטישער ארבעט אין די קינדער-קיכן פון "צענטאס" אויף קארמעליצקע 29, קראכמאלנע 36 און נאדוואליפקי 68 געהיימע פאלקסשולן פון ציש"א, איבערגעגעבן אין רינגעלבלום-ארכיוו דורך נתן סמאליאר.

די צילן פון אונדזער ארבעט

- 1 מיר שטרעבן צו פארוואנדלען די באשפייזונגס-פונקטן אין צענטערס פון דער-ציערישער השגחה און ווירקונג אויף די קינדער.
- 2 זארגנדיק אין דער ערשטער ריי וועגן געזונט פונעם קינד, שטרעבן מיר קו-זט-כל צו אנטוויקלען אין אים דעם נייטיקן חוש פאר היגיענע און עסטעטיק.
- 3 אין אנבליק פון דער היינטיקער סכנותפולער צייט ווילן מיר ארומרינגלען מיט אונדזער שוץ אויך דאס נשמה-לעבן פונעם קינד.
- 4 כדי צו שאפן דעם געהעריקן באדן פאר וועלכער נישט-איז דערציערישער זשפעה, שטרעבן מיר צו פארוואנדלען די באשפייזונגס-גרופע אין א קינדער-קאלעק-וויו, וואס איז צעמענטירט דורך קעגנזייטיקער צוגעבונדנקייט און בשותפותדיקע אראינטערעסירונגען.
- 5 מיר באמיען זיך צו געבן די קינדער אין די פונקטן א מעגלעכקייט פאר מאציאנעלער אויסלעבונג, וועלנדיק באזונדערס פארשאפן זיי וואס מער פרייד-בערלעבונגען.
- 6 מיר זארגן פאר דער געזעלשאפטלעך-עטישער דערציונג פון קינד, פלעגנדיק אין אים די געפילן פון חברישקייט, געזעלשאפטלעכקייט און אחריות (מיט באזונ-דן אכט-לייגן אויף פינקטלעכקייט).
- 7 מיר שטרעבן, אין די ראמען פון די מעגלעכקייטן, צו באגינטטיקן די אינטע-קטועלע אנטוויקלונג פון קינד.
- 8 מיר שטרעבן איינצופלאנצן ביי די קינדער ליבע און צוגעבונדנקייט צו דער יישער שפראך און קולטור.

1. די סטרוקטור פון פערזאנען, וואס בילדן איין שטוב-באלעבאטישקייט לויט: געשלעכט, עלטער, פראפעסיע, זייער הויפט-מקור פון חיונה און זייער פאקטישער (סטאבילער און נישט סטאבילער) חודשלעכער פארדינסט.
2. דער סכום און מין פון וויכטיקסטע שפייז-פראדוקטן, וואס זענען פאר-ברויכט געווארן דורך דער געגעבענער פאמיליע-באלעבאטישקייט, און
3. דער ווערט פון די זאכן, וואס זענען אין משך פון א חודש פארקויפט געווארן דורך אלע פערזאנען, צוגעהעריקע צו דער דאזיקער שטוב-ווירטשאפט.
- נאטירלעך האט אזא אנקעטע אין די דעמאלטיקע באדינגונגען נישט גע-קענט דורכגעפירט ווערן אין ברייטן מאַסשטאב. מען האט זי דעריבער דורכגע-פירט מיט א "רעפרעזענטאטיוון" מעטאד. מען האט באשטימט 10 פראפעסיע-גרופן און צווישן זיי איז דורכגעפירט געווארן די אנקעטע. קלאר, אז דאס זענע שוין נישט געווען די פאך-גרופן, וואס זענען אזוי כאראקטעריסטיש פאר דער פראפעסיאנעלער סטרוקטור פון דער יידישער באפעלקערונג אין פארמלחמהדיקן פוילן. ערשטנס האט זיך שוין דאן, צוליב א גאנצער ריי פאקטארן, ראדיקאל געענדערט די סאציאלע און פראפעסיאנעלע סטרוקטור פון די ווארשעווער יידן. צווייטנס איז געגאנגען וועגן אן איינטיילונג פון דער ווארשעווער געטא-באפעל-קערונג אין אזעלכע סאציאלע גרופן, וואס זאלן קענען באטראכט ווערן — איז פרט פון פארדינסטן און קאנסומציע — אלס גרופן, וואס זענען טיפיש פאר די געענדערטע פארהעלטענישן.

- די נייע טיפישע סאציאלע גרופן אין געטא זענען געווען:
1. באאמטע פון יודנראט און פארזארגונגס-אנשטאלט.
  2. ארבעטסלאזע אינטעליגענץ.
  3. זעלבסטשטענדיקע האנטווערקער.
  4. ארבעטער אין די שאפן.
  5. קליינהענדלער.
  6. גאסן-הענדלער.
  7. פורמאנעס.
  8. הויז-אויפזעער (סטרוזשעס).
  9. פליטים אין פונקטן.
  10. גאסן-בעטלער.

די אנקעטע האבן דורכגעפירט 11 מענטשן. יעדער פון זיי האט געזאלט דורכפירן צו 3 אנקעטעס אין יעדער פאך-גרופע. מען האט ככן געהאפט צו בא-קומען 330 תשובות. פאקטיש האט מען צוליב א גאנצער ריי שוועריקייטן, אויס-געפילט 164 אנקעטע-בויגנס צו 15—20 אין יעדער גרופע. די רעזולטאטן זענען באארבעט געווארן (געפונען זיך אין ארכיוו) און שטעלן מיט זיך פאר אן אינ-טערעסאנטע אפהאנדלונג מיט פיל סטאטיסטישע טאבעלן. (64)

(64) נ' ארכיוו 929, 961, 1440, 1630. מאשינ שריפט, פראגענטן פון עטלעכע קאפיס. מגיל דארט דעם באריכט פון דער דורכגעפירטער אנקעטע פון דעצעמבער 1941. — וועגן דער אנקעטע-פארשונג דערמאנט אויך: E. Hirsfeld. Historia jednego życia, W-wa 1946.

קאמפאזיציע פון א. מ. ס. (1990) 28

קאמפאזיציע פון א. מ. ס. (1948) 1

^aChełm¹-Lub.^a
² ח'סח א

Liber teurer Freund

Das geld habe erhalten far welches szyke eich iber dem tiefsten dank fon di gance sztab. Ihr hat uns ale ^המ^י gewesen, mir haben gehat auf kartofel, choe-be cy erhalten beim leben. Mir welen das eich immer gedenken. Der pejsach ist durch mit grojs pached in behule. Es ist gar nicht cy szyldern unsere necht in tag, was mir leben ^בע^ר an, jede sekunde ist men nicht zycher. Der [ku]rew fon ^מה^מ ist in der gas in m'darf hoben rachmim gedojlim noch dem ^לfon L. in Rejwic³. ^הז^ל [szon] zagen genug cy dem malech hamowys in men ^זז^יche zajn [indzer] jeszyjo, 'wen nicht ^למ^י י^וד^ע . . . ist szojn bei Klojm ^חז^ח zajt mispalet in ^מר^חמ^ים far uns wen meglich zajn rate-wet [^ע] wifiel ihr wet kenen alemahl uns arauscuhelfen in dem zehys wet ihr szojn geholfen in gebenszt mit ^בט

Ring I, nr 568.
Kopia sporządzona w ARG.
Jęz. żyd. w transkrypcji łacińskiej, pojedyncze wyrazy w jęz. hebrajskim.
Słempel pocztowy: SPDZ 13.04.42.
Destrukt, dolna lewa część kartki urwana.
K. 1, s. 1-2.

Archiwum Ringelbluma. Listy o Zagładzie
ed. Ruta Sakowska, vol. 1
Warsaw, 1997.

זאטע פון אאסטשטעמפל פון דער יידישען פאסט אין הארשע - 3 אפריל 1942.
לובלין, 29 מערץ 1942. זונטיק.

י ליבע שטעטער,

ענטפערן אויף דינע 2 ברייט אין מיר שרער, טייל געוויס אאסטו געהערט
עגן די לובלינער הישענדלעניע, העלבע דויערט גאנצע 14 טעג און מען עס
רעט זיך ענדיקן היינט קינער נישט. 18 טויזנט האט מען שוין ארויסגעשיקט -
טאטא, מאמעס אן קינדער, קינדער אן עלטערן, פאקעס און בארעס. איך בין
ארויס גאקעט אויס איבערגעלאזט אלעס, נישט געהאט וו אז ליגן, נישט געהאט
וו אז טראגן. בי 1.000 מחים ל"ע טראגיש אומגעקומען. איך געמין זיך גאר
אין לובלין באהאלטן אין א מינצטערן קעלער, שוין 14 טעג נישט געזען די
ליכטיקע טיין. היינט, זונטיק, בין איך ארויס אין גאס. געגאנגען אויף פאסט,
פיליכט איז געקומען עפעס בעלט פאר מיר. איך בין געבליבן אן א גראטן. אין
קעלער האב איך געלעבט מיט מין קוויין אויף ברויט און זאסער, זאס אין
מערזאן האט באזארגט.

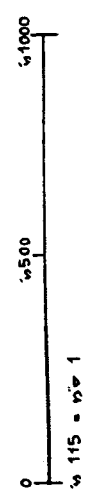
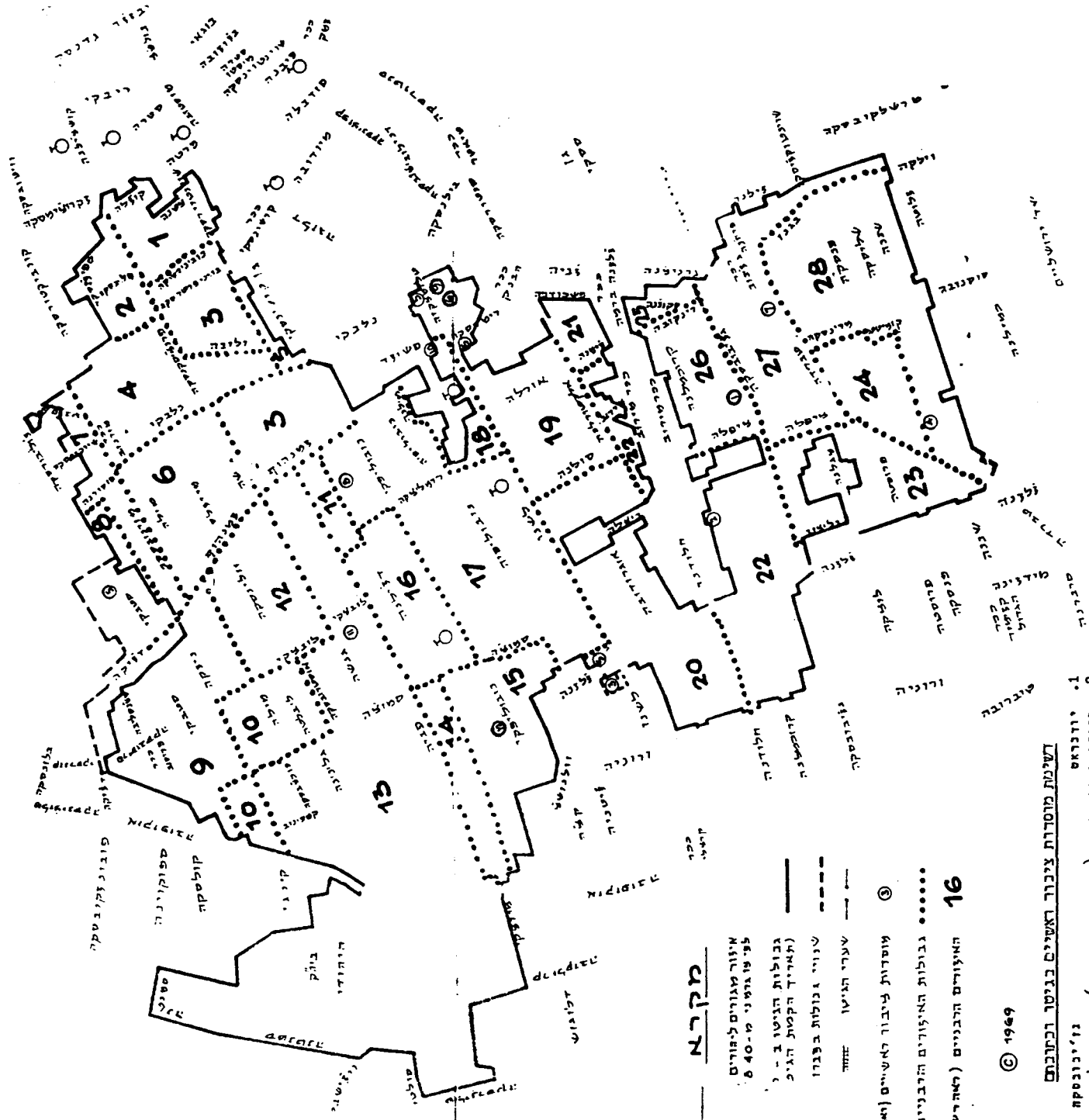
איך פארמאג היינט גארנישט, מען הייט נישט מען עס רעט זיך אאטעלן.
לובלין איז גענצליך אפגעטארבן. מ.ז. מיט מ. אלע קינדער מיט ג. האט מען
געכאפט און אפגעשיקט מען הייט נישט וו. אזעלכעס, זאס אפז פארגעקומען
אין לובלין איז נישט צו באשרייבן. טאמער כאפט מען מיר האב איך קיין 50 גילדן
נישט גי. מיר פיסצונקען. עס איז גוויסיק צו גיין צו מ. און מיט אים צו זען
עפעס פאר מיר צוינגענד צו שיקן איך זאל האבן גריט פיסצונעמען אביסל בעלט.
איך זאל גאר זיין זיכער מיטן לעבן. אין לובלין זאגט מען, אז אלעס האט
ב-ק צוגעפירט, און דורך אים איז דאס טומגליק געשען.
איך קען מער נישט שרייבן. איך זע אויס פון הונגער פונקט הי געטארבן.
וון דאס איך האב אפגערעכעט רעט באשטימט פארמאלן זען, טייל קינער
איז נישט זיכער מיטן טאג. די קראנקע פון יידישן שפיטאל און די קראנקע
פון עפידעמישן שפיטאל האט מען ארויסגעפירט, מען הייט נישט שוהין און די
שפיטלער פארמאכט, שרעקלעכע זאכן קומען פאר אין לובלין. געדענק, זאס מיר
שטייט פאר. העגלעך, אז דאס טוט זיין די לעצטע טיטף פאר מיר. טייל איך
בין מיטן לעבן נישט זיכער. קינער אין לובלין איז נישט זיכער. גיש גליך
צו מ. און היינט אים רעט ברויט. זאגט אים, אז אין לובלין ברענט א פיער
אויף דער רעשט געבליבענע מענטשן. העלפט מיר צו כל זמן עס איז נאך שטעט
פעגלעך ביט לעבן. פארלווייסיק פילגעטע איך זיך שטרין. עס זאל מיר גאר
דאס געלונגען. דארך דער געלעגנהייט די 100 גילדן פאר לובלין, האב איך
נישט באקומען, און זעל דאס פענזע נישט באקומען, טייל ער רעט מיר נישט
גענוגען. איך הייס אויך נישט מיט עמען אאסט געשיקט, געלט שיק אויף דעם
אדוקט

כבריס איך פרייג דלעך און הערצלעך. קיש איך פון מיטן מערזאן. איך זאל מיר
נאך קענען מיט איך זען און איבערשרייבן

/-/ דניאל^a

מאפע פון ווארשעווער געטא (1941-1940) איינגעטיילט לויט רבנישע געגנטן

געצייכנט פון יוסף זשעמאן, 1969

מקרא

- אזור מגורים ליטוויס
- לפני 19 ג'אני מ-40 א
- גבולות הגטו ז' - ג
- (תאריך הקצת הג'י
- שוויי גבולות בצבאו
- שערי האיטון
- עומדות ציבור ראשיים (אם ישיהם)
- האזורים הרבניים (ראו דרישה) 16

© 1969

רשימת מסודרת ציבור ראשיים בגטו ובחצותם

1. יודנראם
2. סקוה סטרת הסדר (הכשרה היהודית)
3. אגף חקירות - "Abteilung"
4. בית החולים ע"ש ברסובים ובאורנים
5. בית החולים ע"ש יוסטא: ז'לונת 86,
6. בית הכנסת הגדול
7. בית הכנסת ע"ש ברויץ
8. בית הכנסת "סוריה"
9. מוסד לעזרה סוציאלית, J.M.A.M., ז'לונת 86
10. מוסד עזרה לילדים - "גנפוס"
11. מוסד לסייע בעניני כריאות - "סווא"
12. הארגון המחתרתי נגיסו - "עוזב סנא" נובולסקי

- 26/28 גוי'ובסקא
- 32 קרובלנא
- 84 לשנו
- 60 סנא
- 1 לשנו
- 6/8 סנקי
- 7/9 סלופסקי
- 6 סטריט
- 7 ד'ילנא
- 5 סלופסקי
- 2 לשנו
- 43 גנא
- 68 נובולסקי